

En torn a la
**Mare de Déu
de Montesa**

Josep Cerdà i Ballester
Víctor Marco i García
Vicent Ros
Josep Vidal Talens

En torn a la
Mare de Déu de Montesa

Josep Cerdà i Ballester

Víctor Marco i García

Vicent Ros

Josep Vidal Talens

Montesa
2005

Portada:

Xavi Sellés

Edita:

Parròquia de l'Assumpció. Montesa

Imprimeix:

Gràfiques MARAL®

C/. Sants de la Pedra, 14

Telèfon 96 224 01 45 - Fax 96 224 54 85

46650 CANALS (La Costera)

Tirada:

500 exemplars

Dipòsit Legal:

V-5180-2005

ISBN 84-609-8743-4

ÍNDEX

Presentació 7

CERDÀ I BALLESTER, JOSEP

“El novenari a la Mare de Déu de Montesa” 9

MARCO I GARCÍA, VÍCTOR

“La Mare de Déu del Castell de Montesa i les variacions
en la seua iconografia. Dels models sis-centistes a l’obra de
Juan Giner Masegosa a la postguerra” 25

CERDÀ I BALLESTER, JOSEP

“L’antic retaule major de l’església parroquial de Montesa (1765)” 55

ROS, VICENT

“Montesa: del monaquisme militant a la religiositat popular.
Esbòs d’una singular trajectòria espiritual i musical.
Bicinium o trajectòria a duo entre parròquia/escola - castell-convent” 67

VIDAL TALENS, JOSEP

“Les lliçons del Novenari a la Mare de Déu de Montesa” 99

L'antic retaule major de l'església parroquial de Montesa (1765)

per

Josep Cerdà i Ballester.

Quan pel mes de juliol de l'any 1748 els frares de l'orde de Montesa es traslladaren a la ciutat de València, degut a l'estat en el que havia quedat el castell-convent de Montesa després dels terratrèmols, una sèrie de carretes, carregades amb el que havien anat recuperant del castell, iniciaren, junt als religiosos, el seu camí cap a la capital de l'antic Regne¹.

A Montesa, pel que sembla, algunes peces passaren a la l'església parroquial², encara que, segurament les més bones se les van emportar. No obstant, els religiosos de l'Orde sí que deixaren al poble una peça que, per a ells, segurament tindria un profund sentit, tant a nivell històric com religiós: la imatge de la titular de l'orde de Montesa, la Mare de Déu que hi havia a l'església del castell. Encara que no tenim documents que justifiquen la donació de la imatge a l'església de Montesa, cal tindre en compte algunes consideracions:

—en primer lloc, la secular devoció que els montesins sentien per la imatge de la Mare de Déu que hi havia al castell: recordem que en una altra ocasió, abans de 1748, aquesta imatge ja havia sigut proclamada patrona del

---

¹ Els darrers dies dels religiosos a Montesa podem seguir-los a través de les cartes que va redactar en el seu dia un supervivent del terratrèmol, fra Josep Ramírez; vegeu CERDÀ i BALLESTER, Josep (ed.), *Documenta. Textos recuperats per a la història de Montesa* [monogràfic dedicat al terratrèmol de 1748], núm. 4, Montesa, Associació Cultural d'Amics del Castell *fra Miquel d'Aràndiga*, 1999, 71 pp.

² La bibliografia *clàssica* que ha tractat sobre el tema (principalment Ferrán Salvador i Sarthou Carreres), va considerar, sense cap fonament històric, que gran part de les obres d'art que tenia la parròquia de Montesa procedien, en el seu origen, del castell. Hui caldria revisar aquest aspecte, ja que algunes peces potser foren encarregades per a la pròpia església parroquial.

poble³, patronatge que van tornar a manifestar amb ocasió dels terratrèmols i de la seua entronització a l'església parroquial l'any 1748;

—el fet de ser el rector que hi havia aleshores a la parròquia, a banda de frare de l'Orde, fill de Montesa, amb la qual cosa, és probable la seua intercessió davant els seus germans d'hàbit per a que donaren la imatge a l'església. Així qui ocupava la rectoria de Montesa en aquells moments era fra Josep Carbonell i Morant⁴;

—finalment, cal tindre present que al nou convent de Montesa a València, edificat sobre l'antiga església i palau del Temple, no es va col·locar cap imatge antiga, sinò que es va encarregar a l'escultor Francisco Gutiérrez una talla de la Mare de Déu.

Quasi dues dècades després del terratrèmol es decidí la construcció d'un nou retaule major per l'església parroquial, possiblement dins la creixent devoció popular que la vila de Montesa anà consolidant en torn la Mare de Déu del Castell⁵, devoció que es veié plasmada també en l'execució de dos gravats amb la imatge de la Verge⁶ i en la col·locació de la seua imatge en un relleu, en la frontera principal de l'església⁷.

---

³ Vegeu al respecte BORJA TEROL, frey Pedro [religiós de l'orde de Montesa (1752-1781), *Novenario a Nuestra Señora de Montesa*, edició a càrrec de José M^a. Domínguez Tormo, prevère, Alcoi, Imprenta S. Botella, 1928, p. 10.

⁴ Nascut el 1683, va ingressar com a frare de l'orde de Montesa el quatre de desembre de 1701. En 1730 va prendre possessió de la rectoria de Montesa, al front de la qual estigué fins al sis de maig de 1756 en que morí; més informació en CERDÀ i BALLESTER, Josep, "De freyles conventuales a priores de San Sebastián: La rectoria de Montesa durante los siglos XVII al XIX (1592-1852)", *Revista de las Órdenes Militares*, Madrid, Real Consejo de las Órdenes Militares, núm. 1 (2001), pp. 195-228. D'altra banda, mossén Domínguez, en la seua introducció històrica al novenari a la Mare de Déu de Montesa, atribueix a fra Pedro Borja les gestions per a que l'orde de Montesa cedira la imatge de la Verge del castell a l'església, suposant que per aquells temps, aquest montesí, era rector de Montesa. Hui sabem que no fou així, ja que el rector que hi havia aleshores era fra Carbonell.

⁵ No obstant, els noms més habituals van ser els de *Mare de Déu de Montesa* o *Mare de Déu de l'Altar Major*.

⁶ Els gravats es comenten, en aquesta mateixa publicació, al treball de Víctor Marco. Al Museu Parroquial de Montesa disposem d'una còpia en suport magnètic del gravat anònim, així com d'una en paper del gravat de Ballester, del que també tenim la planxa per a imprimir-lo.

⁷ Aquesta imatge va ser restaurada durant l'estiu de 2004.

El retaule de 1765.

El tretze de juny de 1765, el rector fra Pedro Borja⁸, Vicente Borja, *familiar del Santo Oficio de la Inquisición*⁹ i *alcalde ordinario*, i els regidors Joseph Terol *de Joseph*, Bautista Carbonell i Onofre Molina van contractar amb el fuster de Xàtiva Calixto Roch¹⁰ un nou retaule major per a l'església de Montesa. Malgrat ser aquests els qui consten en l'escriptura que recull les característiques del treball, els qui segurament costejarien la major part de l'obra van ser els anònims veïns de la Montesa de 1765¹¹. Així, deu anys després de signar el contracte, alguns particulars encara van destinar algunes almoines¹² per a daurar el retaule.

Descripció de l'obra¹³.

El retaule contractat en 1765 s'articulava en quatre cossos. El primer, que descansaria sobre l'altar, comptava amb un tabernacle per al Santíssim Sagrament. El segon tenia un nínxol al centre per a la imatge de la Mare de Déu de Montesa –o del castell–, mentre que als costats, entre columnes salomòniques, s'havien de situar les imatges de sant Sebastià i sant Roc. El tercer cos, flanquejat per les imatges dels Sants de la Pedra, el presidia una pintura de sant Jordi a cavall matant el drac. Finalment rematava tot el conjunt un llenç de sant Francesc de Borja lloant el Santíssim Sagrament. Altres elements

---

⁸ Un esbòs biogràfic d'aquest frare el teniu al treball que inicia aquesta publicació.

⁹ "...La condición de familiar de la Inquisición era una dignidad o cargo no retribuido materialmente –aunque compensado con ciertos privilegios–, de los que el más importante era demostrar su limpieza de sangre y disfrutar de la protección de la Inquisición, pero considerado como un honor por quienes lo consiguen, cuyos cometidos consisten en ayudar al tribunal, especialmente en sus apariciones públicas y contribuir con su presencia al mayor realce de la institución..." MARTÍNEZ RUIZ, Enrique (dir.); *Diccionario de Historia Moderna de España, I. La Iglesia*, Madrid, Istmo, 1998, p. 134.

¹⁰ A hores d'ara no sabem res d'aquest fuster.

¹¹ Tres anys després, en 1768, Montesa comptava amb tan sols 702 habitants; vegeu ARDIT, Manuel, BADENES, Miquel Àngel, BERNAT, Joan Serafi, *El País Valencià en el cens d'Aranda (1768)*, València, Universitat, 2001, p. 254.

¹² El huit de març de 1775, Juan Fillol, llaurador de Montesa, consignava al seu testament 10 lliures d'almoïna per a ajudar a daurar el retaule; el vint-i-huit Vicent Vila donava 20 sous i el quatre d'abril Pedro Sanchis altres 20 sous, Arxiu del Regne de València, *protocols notarials*, sign. 1929, ff. 21v, 27v i 30.

¹³ La descripció del retaule l'hem feta en base a testimonis orals, les notes escrites per mossén Domínguez al text del novenari citat abans, l'al·lusió que del retaule va fer Sanchis Sivera al seu *Nomenclátor* i la documentació d'arxiu que transcrivim.

El retaule major en l'actualitat

ra que, als peus de la Verge es podia situar un altar –en l'actualitat *in situ*–, a fi de celebrar funcions litúrgiques més a prop de la imatge, i, a l'hora poder veure-la millor. A l'habilitat cambril de la Mare de Déu accedien a través d'una escala de pedra, a la qual s'arribava des de la sagristia de l'església, eliminada durant les obres de restauració del campanar¹⁴. Per la part de davant del nínxol, i amb la finalitat de que la imatge de la Mare de Déu no donés l'esquena al poble cas d'estar disposada de cara al cambril, es va fer un llenç *bocaporte*, que, a banda d'aquesta finalitat pràctica, permetia ocultar la imatge als fidels en determinades ocasions.

Iconografia.

El retaule estava dedicat a la Mare de Déu de Montesa, la titular de l'Orde del mateix nom. Aquesta imatge ocupava el nínxol principal, espai que es veié magnificat aprofitant l'antic rera-sagrari com a cambril.

que venien a enriquir la decoració del retaule eren una sèrie de figures d'àngels -*mancebos y serafines*-.

En quant a la matèria, havia de ser de fusta de Moya (Cuenca) i el seu cost de cinc-centes cinquanta lliures. No s'inclouïen els llenços que s'havien de col·locar, que els havia de costejar, a banda, la vila.

Al nínxol principal s'havia de col·locar un torn, a través del qual podien donar-li la volta a la imatge de la Mare de Déu, cap a la part del rera-sagrari, que van aprofitar per a habilitar-lo com a cambril. Al respecte, van construir a uns dos metres d'alçada de l'antic rera-sagrari, un forjat, de mane-

¹⁴ Durant les obres de restauració de la torre-campanar, executades el 1992, es va recuperar de nou aquest espai com a rera-sagrari; vegeu al respecte l'article de VILA FERRER, Salvador, "Las obras de restauración en la parroquia de Nuestra Señora de La Asunción de Montesa", a *Documenta. Textos recuperats per a la història de Montesa* núm. 2, Montesa, Associació Cultural d'Amics del Castell *fra Miquel d'Aràndiga*, 1994, pp. 59-71.

Als costats hi havia una talla de sant Sebastià i una altra de sant Roc. Aquestes imatges, situades en un lloc privilegiat del retaule, comptaven amb una gran devoció per part dels fidels de Montesa: sant Sebastià és el patró de la vila i sant Roc gojava també de gran popularitat. Cal tindre present que des del segle XVI ambdós sants compten amb una ermita (hui al costat del cementeri), i que molt probablement van tindre un protagonisme destacat arrel d'alguna pesta patida per la vila de Montesa, ja que, dins la devocionalitat cristiana, són advocats contra les pestes.

El tercer cos del retaule s'ornava amb un quadre de sant Jordi¹⁵ i les imatges dels Sants de la Pedra, sant Abdó i sant Senén. El sant cavaller era patró i titular de l'orde de Santa Maria de Montesa i *Sant Jordi d'Alfama*, i a més, la creu roja del màrtir era la insígnia de l'orde militar i estava present a l'escut de la vila de Montesa.

En quant als Sants de la Pedra, eren protectors del camp contra les tempestats, pedregades i vents¹⁶, per la qual cosa, la seua inclusió al retaule en una comunitat rural com la de Montesa al segle XVIII, és totalment comprensible, dins d'una societat convençuda de la intervenció divina en els fenòmens meteorològics.

En l'últim cos del retaule hi havia un quadre de sant Francesc de Borja lloant el Santíssim Sagrament. La seua situació rematant el conjunt es faria necessària pel fet d'haver-se proclamat aquest sant *patró o protector* dels terratrèmols de 1748¹⁷. En definitiva, la iconografia que es presentava va

---

¹⁵ En 1738 l'orde de Montesa va costejar l'edició d'un llibre sobre sant Jordi, que inclou un gravat (que reproduïm) en el que es representa el sant a cavall matant el drac; vegeu FIGUERA, frey Gaspar de la [cavaller de Montesa (1660-+1673)], *Vida, martirio, reliquias, templos, milagros apariciones i excelencias del insigne mártir i esforzado capitán de Christo San Jorge. Repartida en dos libros, de los quales el primero trata desde su Nacimiento hasta su Muerte i glorioso sepulcro, i el segundo de sus glorias después de muerto. Añádese a esta obra otro tercer libro, en que se hace una breve relación de la vida i martirio del P. Fr. Miguel Arándiga, Prior de San Jorge de Alfama. Obra póstuma. Dedicada la orden de Montesa, por manos de su Theniente General Frey Don Andrés Monserrat Ciurana Crespí de Valdaura, al Rey Nuestro Señor Don Felipe V El Animoso*, València, Imprenta de Antonio Balle, 1738, 576 pp.

¹⁶ Sobre aquests sants, i en general sobre la pietat popular, podeu veure ARIÑO VILLARROYA, Antoni, *Festes, rituals i creences*, València, Edicions *Alfons el Magnànim*, Institució Valenciana d'Estudis i Investigació, 1988.

¹⁷ ORELLANA, Marcos Antonio de, *Biografía pictórica valentina o vida de los pintores, arquitectos, escultores y grabadores valencianos. Obra filológica*, edició de Xavier de Salas, València, Ajuntament, 1967, p. 479. D'altra banda, mossén Domínguez assegura que sant Francesc de Borja es va col·locar al retaule perquè era parent del rector, fra Pedro Borja. Aquesta hipòtesi ens sembla un tant arriscada i és més que dubtosa.

Gravat de sant Francesc de Borja

Joseph II. a ser delin.

Valentia . 1737.

Christ. Hiacint. a Belda sculp.

Sant Jordi en un gravat de 1737

saber combinar perfectament les devocions locals amb el santoral propi de l'orde de Montesa.

Hui no ens queda res d'aquest retaule¹⁸. No obstant, l'actual, executat en guix entre els anys 1956-57, ens pot ajudar a fer-nos una lleugera idea de com seria aquella obra d'art construïda el 1765¹⁹.

Fragment de talla de l'antic retaule

---

¹⁸ Va ser destruït, molt probablement, el cinc d'agost de 1936, vegeu Archivo Histórico Nacional, *Fondo Contemporáneo*, Causa General, caixa 1375, [tom 33], f. 5.

¹⁹ El gravat de Sant Jordi que acompanya aquest treball procedeix de l'obra de fra Gaspar de la Figuera citada a la nota 15. El de Sant Francesc de Borja s'hi troba afegit al llibre d'Álvaro Cienfuegos *La heroyca vida, virtudes y milagros del grande S. Francisco de Borja, antes Duque Quarto de Gandía y despues Tercero General de la Compañía de Jesús*, Madrid, Imprenta de Bernardo Peralta, 1726, MuVIM, Biblioteca, sign. M-1/21.

Apèndix documental

1765, juny 13. Montesa.

Fra Pedro Borja, rector de l'església parroquial de Montesa, junt a l'alcalde i regidors de la vila, contracten amb Calixto Roch, fuster de Xàtiva, un retaule per a l'altar major de dita església.

Arxiu del Regne de València, *protocols notarials*, sign. 1926.

Felipe Ignacio Requena, notari.

Sépassé por esta pública escritura como yo, Calixtro Roch, carpintero, vezino de la ciudad de San Phelipe y hallado en esta villa de Monteza, digo: que por quanto está convenido y concordado con los señores el doctor frey Pedro Borja, presbítero de la militar orden de Monteza y san Jorje de Alfama y actual cura de la parroquial iglesia de esta villa de Monteza y de la de Vallada, Vicente Borja, familiar del Santo Officio de la Inquisición, alcalde ordinario, Joseph Terol de Joseph, Bautista Carbonell y Onofre Molina, menor, regidores todos actuales, oficiales de esta dicha villa, que yo, el referido Calixtro Roch h[á]ya de hazer y fabri[c]ar un retablo mayor para la yglesia pa[r]roquial de dicha villa de Monteza, por mis manos o de oficiales d[e] m[i] satisfaci6n, seg[ún] los capítulos que para ello han sido forma[do]s, que a la letra so[n] como se siguen:

(1) Primer[a]mente, que la madera de que se ha de hazer y [fabrica]r el refe[r]ido // retablo mayor ha de ser toda de Moya y de buena calidad.

(2) Otrosí, que el referido retablo mayor le haya de hazer y fabricar según la planta y perfil que para ello se ha hecho y elegido por los señores arriba expresados.

(3) Otrosí, que el dicho retablo mayor ha de tener de alto desde la meza del dicho altar hasta que toque en lo alto de la bóveda de dicha yglesia y de ancho ha de tomar de paret a paret maestra, esto es, ha de llegar a la parte de la capilla de la Comuni6n y a la paret de la sacristía.

(4) Otrosí, que ha de ser de cuenta de mi, dicho Calixtro Roch, el hazer o hazer hazer de masonería las dos imágenes de san Zebastián y san Roque, los Santos de la Piedra san Abd6n y Senent, los mancebos y serafines que contiene la planta, y colocarlos a cada uno en su lugar, según la misma planta se contienen.

(5) Otrosí, que la Virgen de masonería que ay actualmente en el altar mayor, titular y patrona de esta villa, ha de ser de quènta de mi, el referido Calixtro Roch, el ponerla en el lincho que le corresponde en la planta y perfil, que es en medio de los santos san Zebastián y san Roque y la ha de poner en torno y en tal manera y forma, que se ha de poder bolver de una parte a otra con muchísima facilidad, y que se pueda sacar y bolver a su lugar quando se necessite y quiera.

(6) Otrosí, que si el referido Calixtro Roch quisiera trabaxar el dicho retablo mayor en esta villa se le haya de dar mientras lo trabaxare y hasta que esté colocado en su lugar el referido altar, casa y abitación franca al cimple cubierto. Y que si lo quisiere trabaxar en s[u] casa en la ciudad dicha de San Phelipe, de donde es vezi[n]o el dicho [C]alixtro, haya de ser de cuenta de e[s]ta villa y a sus ex[p]lenzas el conducirle a ella.

(7) Otrosí, que ha de ser de cuenta de esta villa el pagar todos l[o]s hier[ros] y carru[chas] [que] se necesitasen para el referido reta[b]lo y de pag[ar] // [a]simismo todos los [lienzos] [que] [se] [h]an de hazer y po[n]er en él.

(8) Otrosí, y últimamente, que en los días que se plante y coloque [el] refe[r]ido retablo en su lugar, se le hayan de dar por esta villa al referido Calixtro Roch, los peones y ayuda que haya d[e] menester para plantarle y toda hasistencia de comida al maestro [...] [y] [oficial]es hasta que esté colocado conforme deve estar.

Y para que no haya duda en lo que fuere necesario para el referido retablo, estará obligado el dicho Calixtro Roch a cumplir en todo y en qualquiera parte que faltase de lo que pide el arte o officio y de dar la obra vista y reconocida, a satisfacción de la parr[roquia], los quales dichos capítulos y no sin ellos, me obligo a hazer dicho retablo mayor para dicha iglesia, y de darlo hecho con toda perfección y según los capítulos arriba referidos, para el día primero del mes de septiembre del año que viene mil setecientos sesenta y seis, o antes si puede ser, para lo qual obra se le han de pagar al dicho Calixtro Roch, o quien le representare, quinientas cinquenta libras moneda corriente en esta forma: quatrocientas libras en tres iguales plazos y pagas, la primera de ciento treinta y tres libras, seis sueldos y ocho, quando empiece a trabaxar el dicho retablo, la segunda de ygual quantía por toda Quaresma del dicho año sessenta y seis y la tercera en el día que esté ya colocado el referido retablo en su lugar y como debe quedar y estar en dicha yglesia. Y las restantes ciento y cinquenta libras, cumplimiento del precio en que está ajustado el dicho retablo mayor, en tres años siguientes, esto es, en el día primero de marzo del año mil setecientos sessenta y siete, veinte y cinco libras, en el día primero de septiembre de dicho año, veinte y cinco libras, y assí en los demás años hasta que estean (*sic*) satisfechas y pagadas las referidas ciento y cinquenta libras, o antes si puede ser.

Y en casso que yo, Calixtro Roch, no hiciere el dicho retabl[o] para el día referido, quiero que a mi costa se busque maestro de t[o]da satisfacción, par[a] que lo acabe y ponga en su lugar y según [los] capítulos arriba exprezados. Y si no huviere bastante en lo que está ajustado para p[al]gar el dicho maestro, me obligo a pagar lo que faltare hasta que esté concludi[do] y colocad[o] en // su lugar dicho retablo, con mas los daños e yntereces que de la dilación se siguieren.

Y si dicho retablo no estuviere de toda satisfacción y según lo capitulado, quiero que sea visto de maestros de ciencia y conciencia, y si de sus declaraciones constare no estar dicho retablo según lo capitulado y no conforme a la obligación, lo remediaré hasta dexarle con toda perfección y sin fealdad ni falta alguna, o bolveré hazer

otro de nuevo a mi costa y conforme lo capitulado, y por ello se me apremie por todo rigor de derecho y por lo que importare, y las costas de la cobranza se me execute con sólo esta escritura y el juramento de quien fuere parte en que lo difiero, y sin otra prueba ni liquidación aunque de derecho se requiera, de que les relevo en forma.

Y para su firmeza, obligo mi persona y bienes havidos y por haver. Y para mayor seguridad de lo susodicho, doy en fianza y principal obligado a Joseph Caldés, labrador y vezino de esta dicha villa, el que hallándose presente otorgó que se constituye fiador real y llano del dicho Calixtro Roch, renunciando las leyes de la simultánea promesa *hoc ita de fideis husoribus*, el beneficio de la divición y execución de bienes y demás de la mancomunidad y fianza, prometiendo cumplir por si sólo quanto en fuerza de esta escritura decía hazer y cumplir el referido Calixtro Roch, sin que para ello sea necesario más prueba que el mandarlo hazer a este otorgante, haciendo de causa agena suya propia, y para cumplimiento obligo su persona y bienes havidos y por haver.

Y siendo presentes los dichos señores, el doctor d[o]n frey Pedro Borja, presbítero de la militar orden de Nuestra Señora de Monteza y cura actual de la parroquial yglecia de [es]ta dicha villa y de la de Vallada, Vicente Borja, alcald[e] ordinari[o], Joseph Terol de Joseph, Baut[i]sta Carbonell y O[n]ofre Molina, m[e]nor, [r]egidores de dicha villa, habiendo hoy[d]o y [e]ntendido // lo relacionado por el dicho [...] [s]obre el [c]oncierto [...] obra del dicho retablo mayor para la yglecia parroquial de [esta] dicha villa, y lo capitulado en [l]a presente escritura, lo accep[to] en [t]odo y por todo, según y como en ella se menciona, y se obligan a darles casa capaz para poder hazer el refer[i]do retablo en esta villa y abitación al cimple cubierto, y a conducir[lo] a esta [vi]lla a sus expensas en caso de trabaxarle en la ciudad dicha de San Phelipe, y de pagar todos los hierros y carruchas que se necesiten para el dicho retablo, y pagar todos los lienzos que se han de hazer y poner en él. Y en los días que se plante y coloque el referido retablo en su lugar, los peones y ayuda que nessite para ello, y a comer al maestro y dos oficiales, y a pagarle y satisfacerle las referidas quinientas y cinquenta libras de moneda corriente en que está ajustado el hacerle y ponerle en su lugar en los plazos, modo y forma que en la misma se expresan, para lo qual obligaron sus bienes y rentas havidos y por haver.

Y ambas partes, cada una por lo que le toca cumplir, damos poder a las justicias de su magestad, cada una las de su fuero, a cuya jurisdicción nos sometemos e a nuestros bienes, renunciamos nuestro propio fuero, jurisdicción y domicilio y otro que de nuevo ganaremos, la ley *si convenerit iurisdictione omnium iudicum*, y la última pragmática de las sumiciones, para que nos apremien al cumplimiento de esta escritura como por sentencia difinitiva passada en auctoridad de cosa juzgada y por nosotros consentida, sobre que renunciamos qualesquiera leyes o fueros de nuestro favor y la general del derecho en forma.

En cuyo testimonio assi lo otorgamos ante el precente escrivano y testigos infraescriptos, en la sacristía de la yglecia parroquial de la villa de Monteza, a los trese días del mes de junio de mil setecientos sessenta y cinco años.

Y los otorgantes y acceptantes (a quienes yo el escrivano doy fe conozco), firmaron los que supieron y los demás no porque dixeron no saber, ni los testigos por la misma razón, que lo fueron Joseph Vila, mayor, y Joseph Sanchíz de [Mauro], la[br]adores, de dicha villa de [M]onteza vezinos. De todo lo qual, yo el escrivano doy fee.

Vicent[e] Borja (*firma y rúbrica*).

Calixtro Roch (*firma*).

Ante mí: Phelipe Ignacio Requena (*firma y rúbrica*).